

Ένα σχόλιο με αφορμή την ανάγνωση της *Πολιτικής μέσα στις έννοιες* από τον Παντελή Μπασάκο

Κοσμάς Ψυχοπαίδης

Ο HEGEL έλεγε ότι «αληθεύουν» έννοιες, προτάσεις και συλλογισμοί που αλληλοδιαμεσολαβούνται στο πλαίσιο της «Λογικής» και ότι η μεσολαβημένη αυτή σχέση αποτελεί την απόλυτη δεσμευτικότητα για το νοεόν και το πράττειν (έννοια ή ιδέα). Η αντιεγελιανή αναλυτική παράδοση, όπως έδειξε ο Παντελής Μπασάκος, προκειμένου να αποκλείσει τις αντινομίες της εγελιανής θέσης «κανόνισε» ώστε να αληθεύουν μόνον προτάσεις – μονάδες με κλειστά τα παράθυρά τους για να μη γίνεται γνωστό τι έννοιες έχουν μέσα. Η *Πολιτική μέσα στις Έννοιες* «εγελιανίζει». Γράφηκε από κάποιον που ψάχνει για μεταβάσεις μεταξύ αλληλοαποκλειόμενων προτάσεων! (πρβλ. Κ. Ψυχοπαίδη, «Για τον G. della Volpe», *Αξιολογικά* 9, σελ. 265-268). Ακόμα η *Πολιτική μέσα στις Έννοιες* δίνει την εντύπωση ότι δεν μπορεί να αποφασίσει μεταξύ μιας εν τω μεταξύ προβληματικής θεωρίας του υποκειμένου και μιας αδιευκρίνιστης εν πολλοίς θεωρίας που αφορά μεταβάσεις μεταξύ όρων και αξιών. Είχε όμως την τύχη να βρει στον Παντελή Μπασάκο έναν προνομιακό αναγνώστη που επανέθεσε μαζί της το φρόνημα της διαλεκτικής έκθεσης των εννοιών.

Η διαλεκτική έκθεση των εννοιών μπορεί να παρουσιαστεί ως διαδικασία «θέσης» αρχικών προϋποθέσεων κατά τρόπον που να δικαιολογεί την αρχική ενέργεια αποδοχής των προϋποθέσεων. Κατά την ανάπτυξη εμφανίζονται ως δυνατές περισσότερες της μίας εκδοχές, οπότε τίθεται ζήτημα «κρίσεως» μεταξύ τους. Η στιγμή της κρίσης εξαρτάται από την ιστορικότητα του αντικειμένου (ιστορική δυνατότητα), αλλά και από την αξιολόγηση (την πολιτική μέσα στις έννοιες) που επιλέγει ο θεωρητικός.

Ο Παντελής Μπασάκος στέκεται περισσότερο στο πρώτο σκέλος (ιστορική δυνατότητα της κρίσης), αλλά η *Πολιτική μέσα στις Έννοιες* θα ήθελε να στραφούμε και προς την αξιολογική πολιτική της θεωρίας ως στοιχείου υπέρβασης της περιστασιακότητας του ιστορικού. Αυτή η αξιολόγηση είναι η απόπειρα του Λόγου να πραγματώσει τις «αξίες του» και να κρίνει βάσει αυτών μεταξύ των ιστορικών δυνατοτήτων. Ο συλλογισμός που περιέχεται στο παράδειγμα της σελίδας 14 μπορεί έτσι να ολοκληρωθεί ως εξής:

1. Από το μοντέλο ανταγωνισμού μπορούμε να οδηγηθούμε σε μοντέλο υποταγής όλων στον ισχυρότερο θέτοντας ως «αξία» την κοινωνική συνοχή.

2. Από το μοντέλο αναταγωνισμού μπορούμε να οδηγηθούμε σε ένα μοντέλο που κατοχυρώνει συμμετοχικά δικαιώματα για όλους.

3. (Ιστορικότητα/Αξιολόγηση). Είναι δυνατή η άρση της αντινομίας μεταξύ των προτάσεων 1 και 2 στον ιστορικό. Για να σκεφθούμε πώς είναι κάτι τέτοιο δυνατό θα ανατρέξουμε στην ανάλυση της έννοιας της κοινωνικής συνοχής. Τα συμμετοχικά

δικαιώματα δεν αποτελούν λόγο διακινδύνευσης της κοινωνικής συνοχής, αλλά αντιθέτως όρο σταθεροποίησης της κοινωνίας. Ο λόγος κρίνει ότι τα εξουσιαστικά (εργαλειακά) μοντέλα («εξουσία εξασφαλίζει συνοχή» κατά Hobbes) παρουσιάζουν λόγω της ανταγωνιστικότητας της φύσης διαρκή αστάθεια και ότι η μόνη σταθεροποίηση αποκαθιστά μέσω συμμετοχής και αλληλεγγύης. Σε αυτή την συμμετοχή ο λόγος ανακαλύπτει το δικό του μετέχειν, την άρση αφενός της ίδιας του της εργαλειακότητας, και αφετέρου της «ατοπίας» του. Με την γλώσσα ενός μοντέλου υποκειμένου λίγο πριν αποδομηθεί. Ο λόγος αποκαθιστά την ίδια την συνοχή, αίρει την αβουλία του προσανατολιζόμενος προς την ίδια του την μορφή (ελευθερία). Εν συνεχεία επαναστρέφεται προς την εμπειρία για να βρει εκεί ένα «σημείο», στο οποίο να αναγνωρίσει την μορφή του (Καντ, *Διένεξη των Σχολών*, πρβλ. *Πολιτική μέσα στις Έννοιες*, σελ. 114). Όσο για την έννοια (της συνοχής), αυτή πράγματι φαίνεται να διακινδυνεύει την ταυτότητά της, αφού ανασηματοδοτείται κατά την στιγμή της κρίσης και αξιολόγησης των προτάσεων μεταβαίνοντας από την στιγμή της εξουσίας στην στιγμή της ελευθερίας. Αλλά και διότι παραμένει αδιευκρίνιστο για ποια συνοχή πρόκειται: Την συνοχή της κοινωνίας ή την συνοχή της κρίσης;